

Strijdbare Alkmaarse vrouwen.

Daar staan we dan, klein en nietig vergeleken bij dit grootse beeld van Trijn Rembrands. Ze maakt korte metten met het idee dat vrouwen zich bescheiden horen op te stellen, onopvallend op de achtergrond hun werk moeten doen, ook in tijden van oorlog en geweld.

Dit standbeeld van Trijn straalt uit dat het anders kan, anders moet: vrouwen die voor de vrijheid hebben gevochten hebben altijd bestaan, maar zijn ofwel niet gezien, ofwel gekleineerd door hen als hulpjes van de mannen af te schilderen. Het vergt een andere manier van kijken om die onzichtbaarheid op te heffen. Een andere invulling ook van het begrip 'vechten'. Tot 1978 werden vrouwen niet in staat geacht hun land als militair te dienen. Maar dat betekent niet dat ze stilletjes in een hoekje bleven zitten.

Neem nu de in 1812 geboren schrijfster Truitje Bosboom Toussaint. Die is bekend als succesvol romanschrijfster, maar wat weten we van haar strijd? Zij werd de eerste vrouwelijke ere burger van Alkmaar, maar was als burger volkomen rechteloos. Waarom? Omdat ze vrouw was. Ze had geen recht op onderwijs, geen recht op betaald werk, geen kiesrecht, en eenmaal getrouwd was ze in alles onderhorig aan haar man. Geen wonder dat de "cordate heldin" Francis in Truitjes bekende roman Majoor Frans ervoor kiest om niet te trouwen en in mannenkleden door het leven te gaan. Uiteindelijk laat ze zich toch temmen, maar dat is, zo durf ik te stellen, schijn.

Dat geldt ook voor Truitje zelf, die keurig was én getrouwd, maar zeer strijdlustig. In 1873 schreef ze ter gelegenheid van 300 jaar Victorie een tekst waarin ze speciaal de strijd van Alkmaarse vrouwen en meisjes tijdens het beleg memoreert. In "elke vrouwenborst" klopte een "moedig hart". Net zoals de legendarische strijdster Jeanne d'Arc kenden zij geen vrees. Ze laadden de musketten, bekogelden de vijand met kokende vloeistoffen, gesmolten lood, zeepsop, ongebluste kalk, tot pulver vergruisd glas. En als de mannen instorten van vermoeidheid of angst, vuurden de vrouwen hen aan om door te gaan.

Truitje lijkt zich bijna te verlustigen in de meedogenloosheid waarmee haar seksegenoten de tegenstanders uitschakelden. Gerechtvaardigde noodweer was het in haar ogen. Gerechtvaardigd, omdat de strijd gericht was op het verdedigen van vrijheid, vrede en medemenselijkheid.

Zonder toegang te hebben tot de archieven schreef Truitje met teksten als deze, maar ook met haar vele romans, geschiedenis. Vrouwengeschiedenis. Dat

vergeet de moed, want vrouwen uit de zogenaamde betere kringen zoals zij, werden tot ver in de 20ste eeuw geacht thuis te blijven. Werken voor geld, zoals arme vrouwen uit noodzaak deden, werd als een schande gezien. Ook publiceren onder je eigen naam was uit den boze, dus alleen al daarvoor moest worden gestreden.

Zo dwong de Alkmaarse burgemeester Archibald Maclaine Pont zijn in 1852 geboren dochter Margaretha een mannelijk pseudoniem te gebruiken als zij zo nodig haar verhalen en journalistieke werk wilde publiceren. En dat wilde zij. Zij moest, zo zegt ze, een “kanapé-engel” zijn, maar werd zo ongelukkig van het gedwongen niets doen dat ze een “kanapé-duivel” werd. Ze kwam in opstand tegen haar vader om als zichzelf te kunnen schrijven en te handelen.

Vrouwenlevens zichtbaar maken werd haar doel. Zo schreef ze in 1923 in de Alkmaarsche Courant een feuilleton over het Beleg van Alkmaar, waarin ook zij de strijd van de vrouwen en meisjes roemt. Margaretha ging bovendien nog een stap verder dan Truitje: ze bleef ongetrouwd en gebruikte haar relatieve vrijheid om in woord en daad te strijden tegen het onrecht dat ongehuwde moeders in die tijd werd aangedaan.

Een derde Alkmaarse vrouw die vocht voor vrijheid en medemenselijkheid is Ans Roos. Ze kwam uit een arbeidersgezin in de Eerste Tuindwarstraat en werd tijdens de Duitse bezetting al heel vroeg de spil van een verzetsnetwerk dat hulp bood aan Joden. Werkzaam als verpleegster in Amsterdam, gebruikte Ans haar ouderlijk huis in Alkmaar als eerste opvangadres voor Joodse onderduikers. Van daaruit gingen ze naar adressen elders in de stad. In het pikkedonker, tijdens spertijd, begeleidde Ans de zichtbaar Joodse onderduikers naar hun schuilplaatsen, een zeer gevaarlijke bezigheid.

In de lente van 1943 werden zij en haar broer Kees gearresteerd voor hun betrokkenheid bij de beroemde aanslag op het Amsterdamse bevolkingsregister. Haar broer werd gefusilleerd; Ans moest haar straf in het beruchte concentratiekamp Ravensbrück uitzitten. Toen zij na een jaar weer terugkeerde was zij zeer verzwakt. Toch hervatte ze vrijwel meteen haar verzetswerk, want haar geest was ongebroken. Zoals ze zelf na de oorlog zei: “We waren niet zozeer verdrietig (...) maar woedend, een soort woede die je allerlei dingen deed doen, die je anders niet gedurfd zou hebben”.

Net als Trijn Rembrands streden al deze vrouwen in omstandigheden die aanvankelijk hopeloos leken. Die houding verdient bewondering en navolging. De in Bergen overleden Amsterdamse verzetsstrijdster Jacoba van Tongeren

verwoordde het zo: ““Het enige, wat een mens sterk maakt en houdt, is vechten. Daarom, vecht altijd voor iets, al is het dan desnoods voor een verloren zaak”.

Marjan Schwegman